

به نام خدا

خلاصه طرح تحقیقاتی

«مکان یابی احداث شهرکهای گلخانه ای به منظور کشت سبزی و صیفی جات در کشور براساس مزایای اقلیمی و اقتصادی (مطالعه موردی: استان تهران)»

سعید کیقبادی^۱

عمار رفیعی امام^۲

ایران با میانگین بارش کمتر از ۳۰۰ میلی متر جزو مناطق خشک و نیمه خشک جهان به شمار می آید. بیش از ۹۰ درصد تولیدات زراعی و باغی کشور، حاصل کشت آبی است و این یعنی محوریت آب در توسعه بخش کشاورزی. از طرفی بیش از ۹۳ درصد آب قابل استحصال کشور در بخش کشاورزی مصرف می شود و علی رغم محدودیت شدید منابع آب، بهره وری و راندمان استفاده آن بسیار پایین است.

توسعه مجتمع های گلخانه ای به لحاظ افزایش قابل توجه بهره وری آب از اهداف اصلی سیاستگذاران بخش کشاورزی کشور است. طی سالهای اخیر این مجتمع ها شاهد رشد چشمگیری بوده اند. پراکندگی جغرافیایی این مجموعه ها و احداث آنها در مناطق مختلف اقلیمی کشور و همچنین دسترسی ضعیف بعضی از آنها به امکانات و بسترهای لازم مانند خطوط انتقال انرژی، راههای مواصلاتی، بازارهای مصرف و ... این ایده را به ذهن می رساند که گویا در انتخاب مکان مناسب احداث این شهرکها مطالعات لازم انجام نشده است. شاید این تصور که می توان گلخانه را در مقیاس صنعتی در هر جا و هر آب و هوایی بنا کرد از انجا سرچشمه می گیرد که در بسیاری از شهرهای کشورمان، خانه های اعیانی از دیرباز گلخانه های کوچکی نیز داشته اند.

^۱. کارشناس مسوول اداره کل مطالعات و بررسی های اقتصادی

^۲. کارشناس اداره کل مطالعات و بررسی های اقتصادی

سودآوری واحدهای فعال در بخش کشاورزی به طور اعم و زیربخش زراعی و باغی به طور ویژه وابستگی شدیدی به شرایط اقلیمی و آب و هوایی منطقه دارد. از طرفی عوامل اقتصادی نیز مانند همه بخش های اقتصادی در سودآوری این واحدها اهمیت دارند.

براین اساس در تحقیق حاضر تلاش شده است مجموعه عوامل محیطی و اقتصادی در انتخاب بهترین مکان برای احداث شهرکهای گلخانه ای در استان تهران لحاظ شوند. در بخش مربوط به عوامل محیطی نخست آب و هوا و اقلیم مورد مطالعه قرار گرفت. در این قسمت شاخص های مربوط به اقلیم، دما، بارندگی، شدت و جهت باد و رطوبت نسبی با استفاده از داده های ۳۰ ساله ایستگاههای هواشناسی منطقه و به کمک نرم افزار GIS مورد ارزیابی قرار گرفتند. حاصل، تعیین مناطق مناسب براساس معیار آب و هوا و اقلیم بود. سپس به ترتیب شاخص های کاربری زمین، هیدرولوژی و زهکشی، کیفیت آب و خاک و فیزیوگرافی شامل هیپسومتری و شیب مورد مطالعه قرار گرفتند و تدریجا مناطق تعیین شده را محدود و محدودتر کردند.

سپس شاخصهای اقتصادی شامل دستمزد نیروی کار، فاصله تا راههای اصلی و فرعی و خطوط انتقال انرژی، فاصله تا فرودگاه و خط آهن، فاصله تا بازار مصرف و قیمت زمین وارد مدل شدند. در ارتباط با قیمت زمین بررسی ها نشان داد که قیمت زمین در مناطق تعیین شده با دارا بودن حداقل شرایط لازم در حدی است که طرح را از توجیه اقتصادی خارج می کند. با مشورت کارشناسان و مدیران وزارت جهاد کشاورزی و بانک چاره کار در این دیده شد که برای به حداقل رساندن قیمت زمین از عرصه های ملی و دولتی استفاده شود که اتفاقا واگذاری این عرصه ها به منظور احداث طرحهای گلخانه ای از حمایتهای ویژه ای نیز برخوردار است. ورود به این مرحله اگرچه زمانبر و دشوار بود ولی نتایج خوبی به بار آورد. طی جلسات متعددی که با حضور مسوولان اداره کل منابع طبیعی استان و شهرستان نظرآباد برگزار گردید، در نهایت دو عرصه به مساحت ۴۵ و ۱۰۰ هکتار از اراضی ملی معرفی گردید که جامع شرایط لازم برای احداث مجتمع های گلخانه ای هستند.

با این توصیف به نظر می رسد پروژه وارد مرحله اجرا نیز شده است و همت مدیران بانک را می طلبد تا در صورت صلاحدید، آن را به عنوان یک فرصت سرمایه گذاری معرفی و با همکاری مسوولان وزارت جهاد کشاورزی مقدمات واگذاری اراضی و احداث شهرک گلخانه ای را فراهم

آورد. در ضمن پیشنهاد می شود بانک با درخواست تسهیلات احداث مجتمع های گلخانه ای در سایر مناطق استان اجتناب ورزد. همچنین با توجه به تعامل خوبی که در خلال انجام این پروژه با سازمانهای تابعه وزارت جهادکشاورزی حاصل شد، پیشنهاد می شود در سایر استانها نیز طرح های مشابهی به مرحله اجرا درآید.